

SPOMENICI RADNIČKOG POKRETA I REVOLUCIJE SENJA I OKOLICE (III. dio)

U Senjskom zborniku V. i VI. objavljeni su spomenici Revolucije, koji su bili podignuti u Senju i okolici od 1945. do 1975. Od tada pa do danas u gradu i na terenu općine podignuto je desetak novih spomenika, koji se objavljuju zbog njihove važnosti i osvjetljavanja nekih ličnosti i događaja ili vremena koji su s njima vezani.

1. U starom dijelu grada »Zgon«, tik gradskog bedema, u Ulici A. Gržina bb. br. parc. 230 K. O. Senj, z. ul. 213, tada vlasništvo Petra i Katiće Vukelić, nalazi se dvokatna zgrada, danas vlasništvo Vlade i Drage Tomljanović. U ratu 1943. kuća je bombardiranjem teško oštećena, ali je prilikom obnove 1973. veoma mnogo izgubila na originalnosti. Među starim Senjanima kuća je poznata pod nazivom »Slavija«. Godine 1919/20. u prizemlju te zgrade nalazile su se *društvene prostorije podružnice komunista*. Tu su senjski radnici, sitni obrtnici i napredni intelektualci nalazili mjesto gdje su čitali knjige i novine, održavali sjednice i dogovore te povremeno zabave s plesom. Bila je to prostrana i za ondašnje prilike lijepo uređena društvena prostorija. Zbog Obznane senjski komunisti su se potpuno pasivizirali i više nikada nisu imali snage da obnove, makar i ilegalno, partijsku organizaciju. Policija je prostorije »Slavije« zaključala i sav inventar zaplijenila.

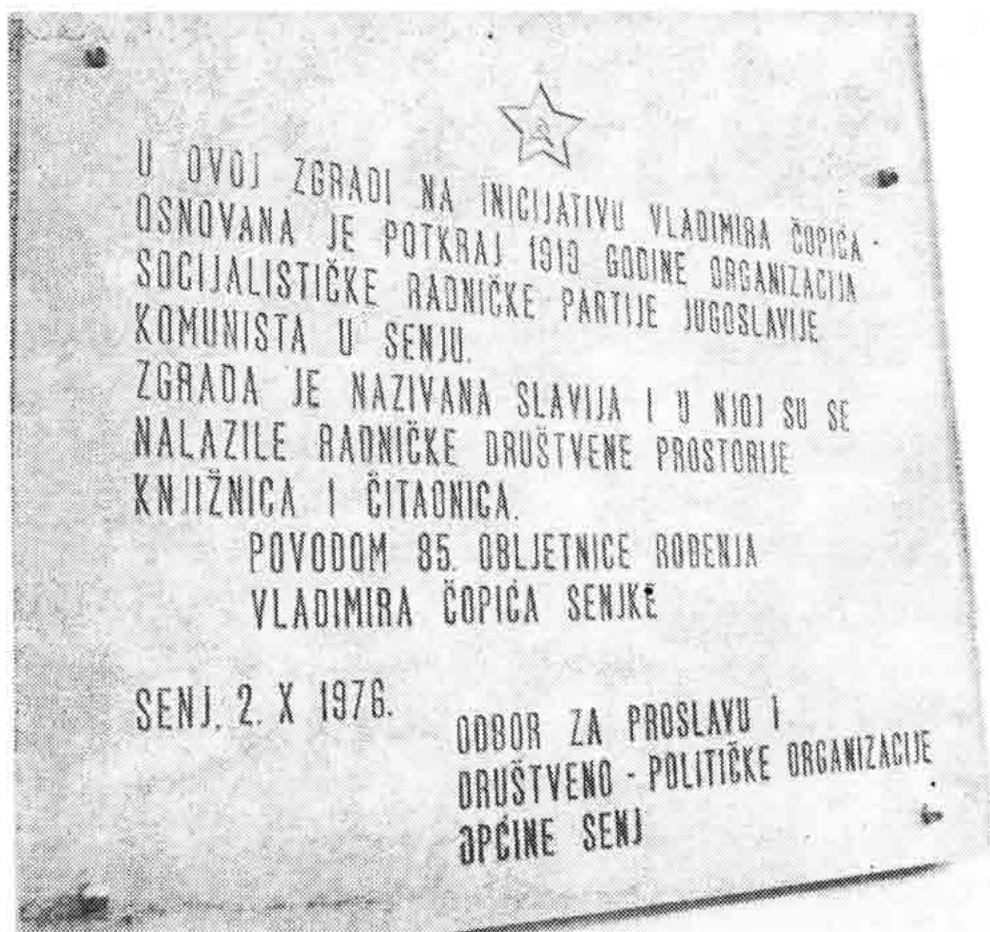
U povodu proslave 85. obljetnice rođenja istaknutog revolucionara i komuniste Vladimira Čopića-Senjke, na pročelju bivše zgrade »Slavija« u visini I. kata postavljena je mramorna spomen-ploča veličine 100 × 85 × 3 cm. U sredini gornjeg dijela ploče uklesana je zvijezda petokraka sa srpom i čekićem, a dolje slijedi odgovarajući tekst lijepom kapitalom:

U OVOJ ZGRADI NA INICIJATIVU VLADIMIRA ČOPIĆA
OSNOVANA JE POTKRAJ 1919. GODINE ORGANIZACIJA
SOCIJLISTIČKE RADNIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE
KOMUNISTA U SENJU.
ZGRADA SE NAZIVALA SLAVIJA I U NJOJ SU SE
NALAZILE RADNIČKE DRUŠTVENE PROSTORIJE
KNJIŽNICA I ČITAONICA.

POVODOM 85. OBLJETNICE ROĐENJA
VLADIMIRA ČOPIĆA SENJKE

SENJ, 2. X 1976.

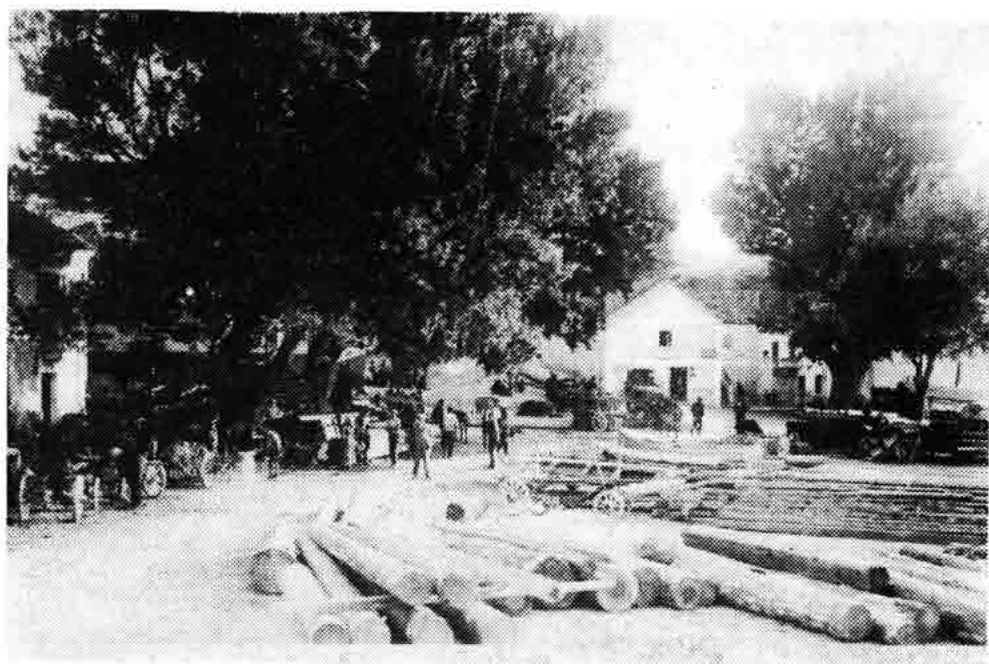
ODBOR ZA PROSLAVU I
DRUŠTVENO-POLITIČKE ORGANIZACIJE
OPĆINE SENJ

Sl. 117 — Spomen-ploča organizacije komunista na zgradi »Slavija« u Senju, postavljena 1976.

2. U Jurjevu — ranije Sv. Juraj — pri koncu 1919/20. bila je osnovana i djelovala je Mjesna organizacija Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista). Organizacija je imala svoje radničko-seljačko članstvo i, prema navodima mještana, na Vukovarski kongres poslala je svoga delegata.

Prema pričanju Joje Rukavine i Slavka Babića, na obali usred Jurjeva nalazi se od davnine jedna mala kućica, nekada vlasništvo Lucije Frulić (stari broj 36, novi 107, br. parc. K. O. Senj 1430/2-K), od koje je otkupljena 1935. Kupio ju je tada Joso Biondić. Danas je kućica vlasništvo Zore i Joje Rukavina. Ova mala, tipično primorska kućica imala je prizemlje-konobe, a u I. katu prostorije za stanovanje. U jednoj većoj sobi, okrenutoj moru, nalazile su se od 1919/20. društvene prostorije jurjevačkih komunista i simpatizera. Tu su se održavale sjednice-razgovori, pratila štampa. S prozora sobe, prema ulici, obvezatno je za 1. Maja ili u nekim drugim prigodama bila izvje-

Sl. 118 — Slika Jurjeva oko 1920. U prvom planu kuća Frulić-Rukavina, gdje su se nalazile prostorije jurjevačke organizacije SRPJ(k).

Sl. 119 — Otkriće spomen-ploče na kući Frulić (1977.), gdje su bile društvene prostorije part. org. Jurjeva 1919/1920.

šena velika crvena zastava. Nakon Obznane jurjevačka partijska organizacija prestaje s radom. Prostorije su zatvorene, a članovi se pasiviziraju.

Kasnije se u prizemlju kuće nalazila opančarska radnja Luke Šojata, a potom trgovina mješovite robe Jose Biondića. Godine 1936. kuća je prvi put adaptirana. Prozori su prošireni, a stari krov od šindre zamijenjen kupom kanalicom. Godine 1970. izvršena je druga adaptacija kojom je stara kuća i jedinstveni spomenik radničkog pokreta pod Velebitom potpuno izgubio originalnost i značaj.

U povodu proslave 40. obljetnice osnutka SKH, na sjevernoj strani kuće, oko 2,50 m iznad razine ceste, postavljena je mramorna ploča veličine 70 × 50 × 3 cm. Ispod zvijezde petokrake uklesan je prigodni tekst:

U OVOJ ZGRADI NA I. KATU OD SREDINE 1919.
DO KRAJA 1920. GOD. NALAZILE SU SE DRUŠTVENE
PROSTORIJE SOCIJALISTIČKE RADNIČKE PARTIJE
JUGOSLAVIJE (KOMUNISTA) — PODRUŽNICE JURJEVO.
U ČAST 40. OBLJETNICE DOLASKA DRUGA TITA NA
ČELO KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE I 40.
OBLJETNICE OSNUTKA KOMUNISTIČKE PARTIJE
HRVATSKE

OVU SPOMEN PLOČU PODIŽU

DRUŠTVENO-POLITIČKE ORGANIZACIJE
JURJEVA

JURJEVO, 25. V 1977.

3. Godine 1896. senjski biskup Maurović preuredio je stari gradski kaštel i u njega smjestio biskupski konvikt »Ožegovićianum«. Sa zapadne strane Kaštela, uz sam bedem (gdje su bila stara mala i velika gradska vrata vidljiva u bedemu), gdje se tada nalazila gradska tržnica i vaga, uredio je mali park. S vremenom je park zapušten, a kako je izgubio raniji značaj, na tom je mjestu 1976. prema skici prof. inž. Zdenka Sile uređen mali Park senjskih revolucionara. Čitav prostor, veličine 17,50 × 7 m, s prednje strane ograđen je niskim zidom od kamena, popločen bijelim pločama i ozelenjen. U sredini tog malog parka, koji se arhitektonski skladno i sadržajno uklapa u okoliš, postavljena je brončana spomen-bista Senjanina Vladimira Čopića-Senjke, sudionika oktobarske revolucije i jednog iz plejade najistaknutijih jugoslavenskih revolucionara između dva rata, visokog partijskog funkcionara, jednog od osnivača KPJ i nadasve proslavljenog borca u redovima španjolske revolucionarne armije. Poprsje je izradio kipar prof. Petar Kos, a prikazuje Vladimira Čopića u Španjolskoj 1937., snimljenog u uniformi i u činu potpukovnika i tada komandanta XV. anglo-američke internacionalne brigade »Lincoln«.

Na postolju od sivog vapnenca, veličine 150 × 50 × 40 cm. uklesano je:

VLADIMIR
ČOPIĆ
SENJKO
1891—1939.

Sl. 120 — Otkriće poprsja revolucionara Vl. Čopića u Senju, 1976. Uz domaće rukovodioce prisustvuju Edo Jardas, Drago Vlahinić, Vlado Mrvoš, Ante Ferlin, Vlajko Begović, Neda Andrić, Ivica Račan, Marijan Kalanj i Hinko Raspor.

Sl. 121 — Otkriće poprsja Vl. Čopića — Senjke na trgu M. Balena, rad akad. kipara prof. Petra Kosa, 1976.

Na dijelu originalnog srednjovjekovnog gradskog bedema, a iza poprsja Vladimira Čopića, prema programu društveno-političkih organizacija Senja, bit će u plitkom brončanom reljefu postavljeni likovi još dvanaestorice najistaknutijih revolucionara-komunista i boraca Senja i okolice.

4. U ulici Ivana Vlatkovića 22 nalazi se stara gotičko-renesansna zgrada lijepa kamena portala na ulazu u kuću i u prizemlje (konobe). Na II. katu živjela je prije rata obitelj Ambroza i Magdalene Rivoseki. Tu je s roditeljima živjela profesorica Senjske gimnazije Melanija Rivoseki. U prvim godinama rata Melanija je vrlo aktivna u ilegalnom radu. Od sječnja 1942. postaje prvi sekretar partijske ćelije, a od ožujka 1942. sekretar Mjesnog komiteta KPH za grad Senj. U stanu Rivoseki održavali su se do pred kapitulaciju Italije sastanci jedne grupe senjskih ilegalaca-simpatizera NOP-a. Tu je organiziran omladinski aktiv za Senj i održavane su veze s terenom.

U povodu proslave Dana ustanka naroda Hrvatske, u visini I. kata, postavljena je na pročelju zgrade mramorna spomen ploča vel. 85 × 65 × 3 cm, u koju je uklesan prigodni tekst:

U OVOJ ZGRADI 1941. GODINE ILEGALNO SU ODRŽAVANI
SASTANCI SENJSKIH SKOJEVACA, NAPREDNIH OMLADINACA,
SIMPATIZERA NOP-a I ČLANOVA KPJ.
OVDJE JE 1941. GODINE ORGANIZIRAN OMLADINSKI
AKTIV, PRVA PARTIJSKA ĆELIJA U SENJU, A OŽUJKA
1942. GODINE I MJESNI KOMITET KOMUNISTIČKE
PARTIJE HRVATSKE ZA GRAD SENJ.

U SENJU 27. VII 1976.
NA DAN USTANKA
NARODA HRVATSKE

POVODOM 30. GODISNJICE
OSLOBOĐENJA ZEMLJE
SPOMEN-PLOČU PODIŽU
DRUŠTVENO-POLITIČKE
ORGANIZACIJE OPĆINE
SENJ

5. Dana 11. srpnja 1920. rodio se u Gornjem Starigradu, u zaseoku Devčići, *Ivica Devčić zvan Obalac*. Dijete siromašne podgorske obitelji, koja zarana zbog teškog života seli 1929. na Sušak. Ovdje Ivica 1933. završava pučku školu i odlazi u Zagreb da izuči pekarski zanat. Ali već 1935. Ivica se vraća na Sušak i zapošljava kao lučki radnik. Kao mladi radnik Ivica postaje član Ursovih sindikata, u čijem se radu posebno ističe. Godine 1938/39. Ivica se nalazi u društvu s naprednijim radnicima koji su simpatizeri KPJ. Sve je više aktivan i dosljedan u pravednim zahtjevima radnika, štoviše, on je 1939.

Sl. 122 — Otvorenje znanstvenog skupa život i djelo Vl. Čopića u Senju, 1. i 2. X 1976. Slijeva Ivica Račan, član Izvršnog komiteta CKSKH, prigodna riječ. U radnom predsjedništvu slijeva: Ante Glavičić, Ivo Kovačić, Slavoljub Cvetković, Mihael Sobolevski i Vlado Oštrić.

Sl. 123 — Otkriće spomenika Revolucije na mjestu »Vrtlina«, s lijeve strane ceste Alan—Krivi Put 1960.

jedan od organizatora štrajka lučkih radnika u Sušaku. Zbog toga i zbog ostalih sindikalnih aktivnosti, a da ne bude uhapšen od policije, godine 1940. Ivica Devčić-Obalac napušta Sušak i odlazi u Beograd. Dolazi na Čukaricu među lučke radnike, tu nalazi zaposlenje i zaštitu. I u novoj sredini Ivica ne može a da se ne bori protiv nepravde i eksploatacije radnika. Posebnu brigu posvećuje radu s omladinom. Zbog svoje aktivnosti Ivica 1940. postaje član partijske organizacije obalskih radnika na Čukarici. Ivica je okretan i snalažljiv mladić lijepog ponašanja i pomalo atletski razvijen, što će mu i te kako dobro doći u ilegalnim ratnim danima i borbi s okupatorom i kvilinskom policijom. Nakon okupacije zemlje 1941. Ivica još energičnije i s velikim uspjehom izvršava veoma odgovorne zadatke. Postaje član MK SKOJ-a, ali ubrzo zbog opasnosti od hapšenja prelazi u ilegalnost, no ni tu ne miruje. Još energičnije nastavlja rukovođenjem ili izvršenjem pojedinih zadataka i diverzija. Zbog stečenih zasluga i popularnosti Ivica postaje član privremenog partijskog rukovodstva za Beograd, a potom član MK KPJ za Beograd. Za Ivicom neumorno traga sva okupatorska specijalna policija. Bez obzira na velike životne opasnosti Ivica i dalje neustrašivo izvršava partijske zadatke, obnavlja skojevske i partijske organizacije. U listopadu 1942. Ivica je postao član PK SKOJ-a za Srbiju. Po direktivi Partije, o ožujku 1943. Ivica odlazi na oslobođeni teritorij u Šumadiju, gdje specijalno po zadatku radi na osnivanju skojevskih i omladinskih organizacija u Srbiji.

Dana 4. prosinca 1943, na putu iz Šumadije za Bosnu, Ivica se s borcima I. i V. bataljona Prve šumadijske brigade našao kod Prijepolja u jednoj bolnici na lijevoj obali Lima. Ovdje su partizani iznenađeni i opkoljeni od Nijemaca. Došlo je do teške borbe. Ne videći izlaza iz takve situacije, partizani se odluču na proboj. U prvom jurišu Ivica smrtno pogođen pada. Tako se iznenada ugasio Ivičin život. Njegovi posmrtni ostaci danas se nalaze sahranjeni u spomen kosturnici — zajedničkom grobu 300 palih boraca Prve šumadijske brigade u Prijepolju.

Sagledavajući njegov kratak a težak život, ispunjen vječitom borbom za slobodu i prava radnika u Sušaku, Zagrebu i Beogradu, a prateći ga kao ilegalca, skojevca i komunistu, te političkog radnika i borca, moramo priznati da Ivica Devčić-neustrašivi »Obalac«, spada među najistaknutije borce i revolucionare koji su poniknuli iz velebitskog Podgorja.

U povodu 35. obljetnice Dana ustanka naroda Hrvatske, a za sjećanje na svog velikog sina i istaknutog omladinskog i partijskog rukovodioca i borca, narod Starigrada i Savez boraca Jurjeva, podigli su na pročelju trgovine-pošte u G. Starigradu mramornu spomen-ploču ve. 58 × 55 × 3 cm, na kojoj su uklesane riječi:

U OVOM JE KRAJU ROĐEN
IVICA DEVČIĆ »OBALAC«
ČLAN POKR. KOM. SKOJ-a
ZA SRBIJU

S PONOSOM
NA OVOG DOMAĆEG SINA
OVU PLOČU PODIŽE
SAVEZ BORACA JURJEVO

G. STARIGRAD

27. VII 1976.

6. U sredini mjesta i luke Jurjevo, ispred stare općine, s gornje strane ceste, pod krošnjom starih jablanova, nastojanjem mjesne zajednice uređen je 1975. mali park. Čitava korisna površina popločena je bijelim kamenim pločama, a ostalo sa strane uređeno je kao zelena površina.

Malo u pozadini, na odgovarajućem postolju, u povodu proslave 200. obljetnice osnutka i kontinuiranog kulturnog i prosvjetnog rada škole Jurjevo postavljeno je skladno brončano poprsje, književnika Vjenceslava Novaka rad akad. kipara prof. Jože Cmroka iz Zagreba.

Ispred, uza stube što vode do ceste, u veliku kamenu gromadu ugrađena je bijela mramorna ploča veličine $60 \times 45 \times 3$ cm, na kojoj je uklesan tekst:

OVAJ SPOMEN PARK
PODIGNUT JE U ČAST
TRIDESET GODINA
SLOBODE

JURJEVO. 25. SVIBNJA 1975.

MJESNA ZAJEDNICA JURJEVO

7. Na južnoj strani mjesta, usporedno s lukom, ispred Mjesnog ureda Jurjevo od ranije je stajao gotovo zapušten mali park. Vodeći računa o izgledu i napretku svoga mjesta, na tom prostoru, koji je tik samoga mora, boračka organizacija i narod mjesne zajednice Jurjevo, podigao je 1976. skladan spomenik, dostojan palih boraca. Blizina mora i stoljetna borba našeg naroda za slobodu inspirirali su Odbor da je odlučio podići spomenik u obliku sidra, odnosno dva polusidra — veće i manje, postavljen na okruglo postolje promjera 2 m i visine do 0.30 m. Sidra su malo razmaknuta i između njih postavljena je velika spomen-ploča, izrađena od sivog vapnenca, veličine $150 \times 48 \times 5$ cm. Postolje i sidro izrađeni su od betona, naknadno lijepo nazubljeni. Spomenik je okrenut prema mjestu i prolazniku (sjever-jug). Spomeniku se prilazi preko dviju stuba, a bliža je okolica popločena. Prostor oko spomenika je ozelenjen. Sa sjeverne strane uklesana je veća zvijezda petokraka te imena palih boraca:

Sl. 124 — Otkriće spomenika palih boraca NOR-a u Jurjevu, na obali 1975.

A.

**PALIM BORCIMA NOR-a
1941—1945.**

Jurjevo

AŽIĆ Nikole DRAGO
 BIONDIĆ Ivana VLADIMIR
 MILOSEVIĆ Tome JOSO
 ROGIĆ Ivana VERA
 RUKAVINA Mije MILAN

Volarice

BABIĆ Mile MILAC
 MIŠKULIN Pere IVAN
 ROGIĆ Jure MARKO
 ROGIĆ Nikole IVAN
 RUKAVINA Marka FRANE
 RUKAVINA Marka JOSO
 SAMARDŽIJA Mate NIKOLA
 VUKELIĆ Ivana IVAN

Lukovo

BABIĆ Antona IVAN
 ROGIĆ Mate IVAN

Klada

BABIĆ Mije MARIJAN
 VUKUŠIĆ Stjepana DUJE
 VUKUŠIĆ Jakova MATE

Starigrad

DEVČIĆ IVICA-OBALAC
 DEVČIĆ Stjepana MILE
 ROGIĆ Mate IVAN

Narod Mjesne zajednice
 Jurjevo

27. XI 1976.

Sl. 125 — Vlado Knifić, prvoborac senjskog kraja, govori uz otkriće spomen-ploče na kući u ulici I. Vlatkovića, gdje je od početka 1942. djelovao Mjesni komitet KPH Senj.

B.

S južne strane, na kamenoj ploči uklesane su riječi:

»ISTINA JE DA SMO GINULI
I AKO USTREBA
DA ĆEMO GINUTI«

8. Na bivšoj osnovnoj školi u Gornjoj Prizni (Sv. Ivan), na istočnom zidu, ok 2.5 m od zemlje nalazi se spomen-ploča podignuta 1951. u čast palih boraca 1941—1945. iz Prizne i okolice. Na mramornoj ploči, veličine 55 × 53 × 2 cm, uklesan je tekst:

U ZNAKU PROSLAVE 10. GODIŠNJICE
NARODNOG USTANKA U HRVATSKOJ
ORGANIZACIJA SAV. BORACA PRIZNE
PODIŽE OVU SPOMEN PLOČU
PALIM BORCIMA SA PODRUČJA
OVOG MJESTA.

U Prizni 27. VII 1951.

Sl. 126 — Borci 26. dalm. div. pred ukrcaj na brodove za desant, senjska luka travnja 1945.

Sl. 127 — Partizani sprovode kolonu zarobljenih njemačkih vojnika, senjskom Dragom u Liku, travanj 1945.